

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה כל כך חשוב בעיני הרמב"ם ללמד דבר באמונה יותר מכל אשר אלמדהו

כתב הרב ביפוס בילקוט יוסף לקח התבוננות בדברי הרמב"ן שבסוף פרשת בא הקדמה דברים אחרים על אודות השיבותם הגדולה של דברי הרמב"ן האלה:

כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות סוף מסכת ברכות): "כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו". רואים אנו שהרמב"ם, אשר הקיף בחיבוריו את כל התורה כולה, מועד כאן על עצמו שלימוד עיקר מעיקרי האמונה יקר בעיניו יותר מכל דבר אחר.

לימוד עניני האמונה היה חשוב ומוערך בעיני כל גדולי ישראל בכל הדורות. רבים מהם אף חיברו חיבורים רבים בנושא חשוב זה. רובם ככולם מבססים את דבריהם על יציאת מצרים, ומצביעים על הגילויים הגדולים שהיו בעת ההיא כדברים שמהם אפשר לעמוד על יסודות האמונה. בין המאמרים על יציאת מצרים ועל תרומתה הכבירה לחיזוק ולחישול האמונה, נתפרסמו במיוחד דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא.

בשם מורנו ורבינו רבי אליהו לופיאן זצ"ל מוסרים שהיה אומר לתלמידיו: "את דברי הרמב"ן האלה, יש ללמוד בכל יום, ולא פחות מפעם בשבוע, ולא יעבור חודש מבלי לעיין בהם".

המשגיח הג"ר יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה מזכיר את דברי הרמב"ן כמעט בכל שיחותיו. תלמידיו מעידים שהוא היה מזכירם מאות פעמים, עד שהשומעים יכלו לחזור על דבריו מלה במלה בעליפה.

הג"ר דן סגל שליט"א ארגיל לספר שאחרי שעבר משיבת קול תורה ללמוד בישיבת פוניבז', חזר כעבור כמה שבועות לבקר את רבותיו בישיבת קול תורה. בישלום עליכם" הראשון שקיבל מהמשגיח שם, הג"ר גדליה אייזמן זצ"ל, שאלו המשגיח: האם כבר זכית לשמוע מפי ר' יחזקאל את הרמב"ן בסוף פרשת בא?

ממכתב שכתב המשגיח ר' יחזקאל (שהובא בספר "אור יחזקאל" [מכתבים], עמ' קפט), אנו למדים עד כמה החשיב את דברי הרמב"ן הללו, ואלו דבריו שם: י[החובה] לראות איך היה הכל בגדר 'השגחה פרטית', כענין דברי הרמב"ן ז"ל [ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה], שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים... הכל בגזירת עליון וכו'. כמה מחויב האדם תמיד לעיין ולהתבונן בדבריו אלה, כי הם חיי האדם. כענין: ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. מהי דביקות אשר לנו? אמונה בדברים אלו וכו'. מי יתן שיהיה בידנו לכל הפחות לעיין לפרקים ברמב"ן הנ"ל".

וצ"ב למה כל כך חשוב ללמוד אמונה

אלא השורש כל עבודת ה' זה אמונה, כי בלי אמונה האדם אין לו שום קשר לבורא עולם.

המשך בעמוד הבא

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבז'

"ויהי השך" (י - כ"ב)

"וכל בני ישראל היה אור במושבותם" (י - כ"ג)

הדא הוא דכתיב [תהילים ק"ה - כ"ח] "שלח השך ויחשך ולא מרו את דברו"

[שמו"ר י"ד א].

לכאורה מה הקשר בין שני המשפטים, אומר ה"חתם סופר", כי בימי החושך, היו בני ישראל יכולים לצאת ממצרים, שהרי המצרים לא ראו מי יוצא, אבל, בכל זאת, "ולא מרו את דברו". לא יצאו ממצרים. מדוע?

כתוב בתרגום יונתן על הפסוק [בראשית ג' - כ"ה] "וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלוקים אתכם", שהשביע אותם שלא יצאו לפני זמנם, ולא עברו על השבועה.

לפי"ז ביאר האדמו"ר מסאטמר מה שהובא עוד במדרש, הקב"ה שאל את המלאכים אם ראויים מצרים ללקות בחושך, והסכימו כולם, גם המקטרגים. ולכאורה יש להבין מה נשתנה מכת חושך משאר המכות, שגם שר של מצרים שקטרג על ישראל ולימד זכות על מצרים, במכת חושך נהפכה דעתו והסכים למכה זו. ולפי דברי ה"חתם סופר" הדברים מבוארים - שכמכה זו היה קשה מאוד לבני ישראל, שהרי יכלו לקום ולברוח, או להתנקם בשונאיהם. אמנם לו היו עושים את זה, היה נגרם הרס וחורבן גדול, כי היו מושבעים שלא להקדים את הקץ, ואפילו רגע אחד קודם הזמן לא היו רשאים לצאת, והראיה מבני אפרים שיצאו לפני זמנם. ולפי"ז מובן מדוע המקטרג הסכים למכה זו, כי הוא היה בטוח שישראל לא יעמדו בפיתוי ויכשלו בניסיון זה, כי לא היה כח עבדים שפלים ומוכים לעצור את עצמם מלצאת לחירות בהודמנות הראשונה הנקרית בדרכם.

ולפי"ז ביאר מה שיש עוד להקשות, מדוע כתוב "היה אור", היה צריך להיות כתוב "לא היה חושך", כמו שכתוב בברד "לא היה ברד"?

והתירוץ, שבמכת חושך היה להם ניסיון גדול שלא לצאת ממצרים לפני הזמן, שהרי המצרים ישבו בחושך ללא יכולת תנועה, ולא היה מי שהיה מעכב בידם לקום ולברוח, ובכל זאת עמדו בניסיון ולא דחקו את הקץ. וזהו פירוש הפסוק "ולכל בני ישראל היה אור", ממה היה להם אור?

"ממושבותם", ממה שנשארו במושבותם ולא יצאו לפני הזמן. (מדרשן ביתך)

ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

"חיים של אמונה" (א)

יש השונים, אומר הגר"א דיסקין שליט"א בספרו "נחל אליהו", בהבנת דברי הרמב"ן: "מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים, וסוברים שנס נסתר היינו הטבע. עלינו לדעת שישנם ג' ניסים: (א) ניסים מפורסמים, כגון קריעת ים סוף או חומץ שדולק, דהיינו שינוי הטבע. (ב) ההיפך מזה הוא הטבע, שמש זורחת ושוקעת, שמן שדולק וכל שאר התופעות הטבעיות, המונהגות כמובן על ידי הבורא יתברך, אלא שהוא הטביע אותן במהלך טבעי. (ג) ניסים נסתרים, אלה הם מקרי החיים שאין בהם שינוי טבע והם נראים כאילו מקריים, אך המתבונן יראה בהם השגחת ה' שזימן את צירופי המקרים. בזה נכללים זכיית הצדיקים בברכה ובאריכות ימים, ומקרים שבהם בני אדם ניצלו או להיפך, בגין סיבות בלתי צפויות מראש. כגון, אדם שאיחר להגיע לאוטובוס אשר אירע בו פיצוץ, ועל ידי איחורו הוא ניצל.

מוסיף הרמב"ן ואומר: "שאינן לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם". מי שאינו חי על פי האמונה בהשגחה, אין לו חלק בתורת משה רבינו! עלינו להאמין באמונה שלימה ש"אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהן יכרתנו ענשו, הכל בגזירת עליון". רק זה הוא הכח המניע את מאורעות הכלל והפרט! זוהי האמונה בניסים הנסתרים.

הבה נראה כיצד חיו גדולי עולם. הגמ' במסכת תענית (כה.) מספרת על ר' חנינא בן דוסא שראה בליל שבת שבתו עצובה, כאשר שאלה לפשר הדבר אמרה לו: "כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת". אמר לה: "בתי, מה איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק". מסיימת הגמ': "תנא, היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה". אם אנחנו ננסה לעשות כן, לא נראה שנצליח. מדוע אצל רחב"ד החומץ דלק? ההבדל נעוץ בכך שכאשר אנו רואים שמן דולק, אנו רואים בזה תופעה טבעית. אם נוסיף להתבונן ונשאל את עצמנו מה מפעיל את תופעת טבע זו? או-אז נגיע בודאי למסקנה שזה מאת ה' שאין עוד מלבדו. ו"הוא אמר ויהי", ו"יעמידם לעד לעולם חוק נתן ולא יעבור" וכו'. אצל רחב"ד היתה התפיסה המיידית, מדוע שמן דולק! כי ה' אמר לשמן וידלוק".

מי שחי כמו רחב"ד, אצלו גם חומץ ידלק. לנו חסר המבט הראשוני ש"הכל בגזירת עליון", אנו מאמינים בדבר אך הוא אינו נתפס אצלנו כימושכל ראשון". אחד מאדמו"רי קוברין (או סלונים) הגדיר את ההבדל בין התפיסה של המון העם לבין התפיסה של השלימים באמונתם. אלה וגם אלה מודים שהכל מאת הקב"ה, וגם שנדרש מהאדם לעשות השתדלות. אולם המון העם "חיים" את ההשתדלות, כגון התעסקות בפרנסה או הליכה לרופא, ויש להם גם "פינה" של אמונה שהכל מאת ה'. אצל האדם השלם המצב הפוך מזה: הוא "חיי" את התפיסה שהפרנסה והבריאות וכל השאר, נתונים בידי של הקב"ה, עם זאת הוא יודע שיש צורך גם בהשתדלות שבלעדיה לא ינתן לו. זוהי העבודה המוטלת עלינו, להעמיד את האמונה בה במקום הנכון.

הגמ' במסכת גיטין (נח.) מספרת: "מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי. אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים... הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר (ישעיהו מב) ימי נתן למשיסה יעקב, וישראל לבוזים? ענה אותו תינוק: יהלא ה', זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך, ולא שמעו בתורתו. אמר: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל" וכו'.

נשאלת השאלה מה ראה ריב"ם בתינוק זה, וכי מפני שידע להשלים את הפסוק התפעל ממנו? התשובה היא כעין הדברים הנ"ל. אנחנו היינו בודאי משיבים במקום התינוק ההוא, הרומאים הרשעים הם אשמים בלקיחתי למאסר, והיינו תולים הדבר בהתפתחויות צבאיות או פוליטיות וכדו'. אצל אותו תינוק ה"מושכל ראשון" היה - "הלא ה', זו חטאנו לו!" אמנם כל השאר הם כלים ואמצעים שדרכם יצא רצון ה' לפועל, אבל הסיבה הישירה היא דברי התינוק, לכן אמר ריב"ם "מובטחני בו שמורה הוראה בישראל"

לתפיסת חיים כזו התכוון הרמב"ן באמרו "בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם. אלא - "הכל בגזירת עליון". כיצד אפשר להגיע למדרגה זו, ראה במאמר הבא.

"חיים של אמונה" (ב)

כדי לקרב את האמונה אל הרגשת הלב, אומר הגר"א דיסקין שליט"א בספרו "נחל אליהו", נתאר לעצמנו את נס ירידת המן, הרי זה דבר פלא, לחם יורד מן השמים! אכן דור המדבר זכה להנהגה על ידי ניסים גלויים. אולם ננסה לתאר לעצמנו תופעה הפוכה. לו יצוייר שמצד סדר הבריאה אין בעולם עצים הצומחים מהאדמה, אלא בכל בוקר יורד בכל מקום מן מהשמים. על רקע מצב טבעי זה, מגיעים בני ישראל למדבר הצחיח ושם אין יורד מן. העם בוכה, ופתאום נעשה נס וטיפות מים מטפטפות מהעננים אשר מעליהם. בא משה אל העם ואומר להם: קחו זרעים מתוך המן שנותר באמתחותיכם, והטמינום באדמה. הם זורעים והזרע נרקב, והמה בוכים. אומר להם משה: "התיצבו וראו את ישועת ה'". ופתאום אחרי הרקבון צומח מכל גרעין עץ שלם המוציא כמות גדולה של מן ובתוכו גרעינים לזריעה נוספת. וכך חיו ארבעים שנה עם נס גלוי כזה? כל זה, כאמור, הוא תיאור דמיוני לצורך המחשת הדברים שבהמשך.

עתה נחזור למציאות שלנו. האם העצים, הצומחים ומניבים פירות ופירי פירות, הינם נס פחות מהמן שירד במדבר מהשמים! מגרעין אחד שנרקב, יוצא יבול של פירות רבים מאד, האין זה נס כירידת המן? אכן כן, אלא שההבדל הוא בכך שעצים הגדלים הם דבר קבוע ומורגל בבריאה, ואילו המן היה חידוש. הוא הדין לגבי כל תופעות הטבע, שכיון שהורגלנו בהן איננו רואים בהן דבר יוצא דופן ושוכחים שהכל נעשה בדבר ה'. מה שנדרש מאתנו, הוא להתבונן בדברים ולחיות את האמונה.

כדי לקרב את הדברים האלה אל החוש, נתאר לעצמנו שאדם המוכר לנו זה שנים כקישט, פתאום ביום בהיר אחד החלה לצמוח לו הרגל החסרה. בראותנו דבר כזה היינו משפשפים עינינו בתמהון, ושואלים האם זה חלום או מציאות!! דוגמא נוספת: מגרש משחקים, שהמשחקים בו נדרשים מכח חוק נוקשה לקפל אחת מרגליהם ולקשור אותה, והעברין יענש. אחרי שהורגלנו לראות את המתמודדים במגרש כבעלי רגל אחת, מה תהיה תגובתנו כאשר יתן להם להתיר את הקשר, ולפתע הם יתייצבו לפנינו כבעלי שתי רגליים בריאות? תהיה זו בודאי תדהמה גדולה ופלא עצום! כיצד נבראה כאן רגל חדשה? ממש לא נאמין למראה עינינו. אולם אליבא דאמת אין זו תדהמה אלא למי שלא ידע שהרגל היתה קיימת כל הזמן, ורק החבל והחוק האוסר את התרתו הם שחסמו בפני הרגל את הדרך בפני הופעתה. כשיודע הדבר, יבינו כולם שלא היה כאן כל נס או מופת.

עד כמה מרויח מי שמודה לה' על יסורין שעיי"כ הוא ניצל מייסורים אחרים

עד כמה מרויח מי שמודה לה' על יסורין שעיי"כ הוא ניצל מייסורים אחרים
כתב ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן שצ
כי חמת אדם תודך. כשאדם נידון בייסורין ובהמתו יודה לה' ומצדיק את דינה.
שארית חימות תחגור. מה שנשאר מן החימה אצלך שלא פרעת כל חובו. תחגור.
יתעכב כמו תחגור בה ציפורן. שלא תפרע ממנו עוד מותר החוב בשכר זה שקבל
מאהבה. מפי הרב ר' אליעזר.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ד

ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה אותו צרה ויצדיק עליו את הדין ויקבל
המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורים הרבים הראויים לכא עליו, כמו
שנאמר (תהלים עו, יא): "כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור", פירוש:
כאשר צער האדם יודה אותך, כלומר שיוודה אותך האדם בעת צערו, מלשון (איוב
ו, ב): "לו שקול ישקל כעשוי", שענינו הצער, "שארית חמות" - שהיו מפותחות
לכא על האדם כענין שנאמר (מלכים א, כ, יא): "אל יתהלל חוגר כמפתח", תחגור
ותעכב אותם ולא תביאם עליו, וזה הדרך משל למפתח החרב ומשיב אותה אל
נדנה. ונאמר (ישעיה יב, א): "אודך ה' כי אנת בי ישוב אפך ותנחמני", פירוש:
אודך על מוסרך וקבלתיו באהבה, ובעבור זה שאודך על שאנת בי - ישוב אפך
ותנחמני. וכן בענין ההודאה על הטובה נאמר (תהלים נב, יא): "אודך לעולם כי
עשית ואקוה שמך כי טוב נגד חסדיך", פירוש: אודך על הטובה שעשית עמדי,
ובעבור זה אקוה להתמדת טובותיך, ונאמר (תהלים קטו, ג): "כוס ישועות
אשא ובשם ה' אקרא", (שם שם ג - ד): "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא".

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים עט) בענין מה שכתוב (תהלים
ג, א): "מזמור לדוד בברחו", (משלי כא, טו): "שמחה לצדיק עשות משפט" -
מדתם של צדיקים פורעים חובם ומזמרים להקדוש ברוך הוא. משל לבעל
הבית שהיה לו אריס והיה אותו אריס חייב לו, עשה אותו אריס את הגורן
וצברה ועשאה כרי, נטל בעל הבית את הכרי ונכנס האריס ריקן לביתו, והיה
שמה שהיה נכנס ריקם, אמרו לו: יצאת מגרנד וידיך על ראשך ואתה שמח?
אמר להם: אף על פי כן השטר ממורק! פרעתי את חובי!

בני יששכר מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר ד - הלל והודאה

קכט) עוד אומר לה' מה שתקנו הודאה דייקא, אמרו"ל המודה להש"י על נס
שנעשה לו הש"י מצילו מצרה אחרת, הביא זה הרב הגדול מו' חיד"א זלה"ה
[דבש לפי מערכת ה' אות ו'] ופירש בזה הכתוב [תהלים עו יא] כי חמת אדם
תודך (כאשר מציל הש"י את האדם מן חימה והוא מודה אליו אז) שארית
חמות תחגור (לשון חגירת צפורן, שמעכב הצרות אחרות וינצל מהם) עכ"ל,
ובזה פירשנו בברכת הודאה בשמונה עשרה, מודים אנחנו לה' וכו' על נסיד וכו'
ועל נפלאותיך וכו' ועל כולם יתברך וכו' וכל החיים יודוך סלה וכו', על כן האל
ישועתינו ועזרתנו סלה, רצ"ל כיון שאנחנו מודים לה', על ידי זה אתה ישועתינו
ועזרתנו סלה, ובה תבין מה שתקנו בחנוכה סוף הנסים הודאה דייקא, דכיון
שניצולו מן גלות ויון והבינו שהן קרבו ימי הפקודה גלות הארוך גלות אדום,
ואנחנו צריכין לישועות הש"י בכל יום, הנה בימים הקבועים בכל שנה להודאה
שאנחנו מודים על הדבר, עיי"ז מצוקה נצול מכל צרינו העומדים עליו והש"י
מצילנו מידם (הגם שהם נסים נסתרים עכ"ז נבין בכל פעם כי יד הוי"ה עשתה
זאת ואין זה בטבע, כי הן גבורותיו ונוראותיו [וימא סט ב] שה אחד בין וכו'
[אסת"ר פ"י ו"א]) על כן הודא"ה בגימטריא אהי"ה הוא על דרך שארו"ל
שאמר הש"י למשה בגלות מצרים אהיה אשר אהיה [שמות ג ד] אהיה עמהם
בצרה זו אשר אהיה עמהם בגלויות אחרות [ברכות ט ב] ודי בזה למשכיל, ועל
פי זה תתבונן ואומר להודות ולהלל.

הוא הדין לגבינו. הורגלנו לראות את הטבע כמצב קיים ומוכרת. אך האמת היא
שאת הכל ברא ה', "ויעמידם לעד לעולם, חוק נתן ולא יעבור" (תהלים קמח).
"המצב הטבעי" האמיתי הוא, שבכל רגע, הכל, ממש הכל, יכול לקרות! כי ה' הוא
כל יכול בלי שום הגבלה. מה שהים אינו נבקע ומה שאוכל חזיר אינו נענש מיד,
וכן מה שיושבים בני אדם ומגדפים כלפי מעלה ואינם נחנקים מיד באותו רגע, כל
אלה הם בעצם ניסים! מה שכל אלה אינם קורים, הוא אך ורק מפני שהקב"ה
"קשר חוטים" וקרא לפל "טבע", ובה הוא שם, כביכול, גבול לגילוי היכולת שלו.

לאור זה נבין שמה שקרה במצרים ובמדבר, דומה לאותו אדם שהתיר את הקשר
והסיר את החבל שהגביל את יכולת התנועה של רגלו. יתירה מזו, להקב"ה הרבה
יותר קל לקרוע את ים סוף, להביא עשר מכות ולהוריד מן במדבר, מאשר התרת
קשר של חבל לאדם!! אם כן, מהו ההבדל בין עשיית כל הנסים המפורסמים הנ"ל
ואחרים, לבין כל הפלאים הגדולים הנראים בטבע - הזריחה, השקיעה, צמיחת
העצים וכו'?! מצד היכולת של הקב"ה אין שום גבול ומעצור. ביכולתו לעשות את
כל הניסים הגדולים בדיוק באותה מידה שהוא יכול ואף עושה את כל הקיום
הטבעי של הבריאה בכל רגע. מה שאין נסים בכל רגע אינו אלא משום "ויעמידם
לעד לעולם, חוק נתן ולא יעבור"! מה שקרה במצרים ובמדבר הוא, שהחוקים
הקבועים השתנו באותה שעה לצורך גילוי כל יסודות האמונה, כמו שאומר
הרמב"ן. ומכיון שזה היה צורך השעה, הרי הוא הדבר הטבעי והמתבקש ביותר.

כך עלינו להסתכל על כל העניינים האלה. ואם מסתכלים עליהם כך, נפתחת הדרך
ל"והשבות אל לבבך"! בזה מתקרבים יותר למבט של ימי שאמר לשמן וידלוק
יאמר לחומץ וידלוק". לפי זה, ההסתכלות על הנהגת ה' בבריאה צריכה להיות
שכל הזמן הקב"ה מאריך אפו ומסתיר כוחו ואינו עושה נס להיפרע מהרשעים.
בעצם זהו השינוי, זהו הנס, מה שהקב"ה כביכול קושר ומגביל את יכולת הגילוי
שלו. בתקופה ההיא של יציאת מצרים ודור המדבר, התיר הקב"ה את ה"חבלי
אשר כביכול קושר וחוסם את יכולת הגילוי שלו.

כיצד אפשר להגיע לאמונה חושית? בספרי חסידות מובא "האמנתי - כי אדבר",
על ידי דיבור בעניני אמונה מגיעים לאמונה. ה"חזון איש" היה מציע לצורך זה
ללמוד חומש עם פירוש רש"י. גם המשגיח ר' ירוחם העיד על עצמו שבצעירותו,
כאשר רצה להתחזק באמונה וב"והשבות אל לבבך", היה מרבה ללמוד חומש עם
פירוש רש"י, וכמו כן נביאים ומדרשי חז"ל. על ידי כך מתחברים לאמת, כי
מלימודים בספרים אלה רואים ש"אין עוד מלבדו. מתוך דברי הנביאים,
המוהירים שאם עושים הישר בעיני ה' "טב לאדם, ואם לאו - להיפך, מגיעים
לדברי הרמב"ן: "שאם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהן יכריחנו
ענשו".

כל אלה מביאים את האדם להכרה הברורה שמי שעומד מאחורי כל ה"הצגה" הזו
של הבריאה ומאורעות העולם, הוא - איל מסתתר! "אין עוד מלבדו"! הכל בורא
עולם! הכל הוא דבר ה'. הכל כסות עיניים, דהיינו: ה' מסתיר את עצמו כדי שתהיה
לאדם בחירה. בסוף ימיו היה ה"חפץ חיים זקן מופלג והיה קשה לו ללמוד כל
היום. אבל במשך כל הזמן היה פתוח לפניו חומש בראשית. כששאלוהו לפשר
הדבר אמר: כי אני רוצה להתחזק באמונה. לנו נדמה שאין אנו זקוקים לזה. יתכן
שמבחינת "וידעת היום" יש לנו ידיעות רבות באמונה, אבל "והשבות אל לבבך"
היא העבודה של החיים. הנה ה"חפץ חיים" שחי מתוך אמונה חושית ראה צורך
להתחזק בגיל תשעים מאה, כי אין גבול לשיעור של "והשבות אל לבבך" - לחיות
מתוך אמונה חושית.

ע"כ מדברי הרב ביפוס שליט"א.

הרב חיים בן חמו שלישי"א

עם ישראל הינו עם הנצח, המושגת בתמידות ע"י הקב"ה עליו אמר דוד המלך (תהלי' צד-יד) "כי לא יושב ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב", לכן, ובפרט בימים קשים בהם העולם נמצא, כאשר "מחויז תשכל חרב ובחדרים אימה", בעוד אומות העולם שוקעים במבוכה בחוסר אונים וביאוש, העם היהודי נשאר איתן ורוחו אינה נופלת, בידעו כי כל תהפוכות הזמן נועדו לעורר אותנו כדי שנרים עינינו למי שאמר והיה העולם ונועק אליו בבחינת את אשר יאהב ה' יוכיח..

כמה גדול כוחו של העם היהודי? הבורא במהלך ההיסטוריה רבת הוד של עמנו מחד, ורצופה מהמורות מאידך, צייד אותנו בכלים שבעזרתם נוכל לנווט איש איש את דרכו, ומהם לשאוב עידוד וחוסן ולעמוד בזקיפות למרות המצוקות הפוקדות את העולם.

את המשנה (אבות ב-א) דרשו קדמונינו כמין חומר כך, "עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים" המשנה עוסקת בשלוש תקופות בעם ישראל, תקופה ראשונה "עין רואה" תקופה בה היו לעם ישראל נביאים שהיו רואים למרחוק מנווטים ומכוונים את העם בדרך ה', הנביאים היו מסבירים את כל מה שקורה ואת מה שעתיד להיות, כך שבכל צומת דרכים אליה נקלע האדם כפרט, או הציבור ככלל היו נגשים אל הנביאים ומקבלים תשובות על פי הנבואה, כדברי הנביא (עמוס ג-ז) "לא יעשה ה' אלוקים דבר, כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים", בחלוף תקופה נפלאה זו החלה תקופת "אוזן שומעת" שבה כבר אין נבואה אבל יש בת קול, כדברי הגמ' יומא (ט-ב) "משמתו נביאים אחרונים, חגי, זכריה, ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מיישראל, ואף על פי כן עדיין היו משתמשים בבת קול", בעוונותינו הרבים גם כלי חשוב זה אבד מאתנו, אבל אין אנו חלילה עזובים, יש לנו את הכלי השלישי "וכל מעשיך בספר נכתבים" דהיינו התורה הקדושה שעליה נאמר הפוך בה והפוך בה דכולה בה, היא המכוונת ומדריכה, נוסכת בנו את הכוח לעבור את כל משברי העולם.

אבני דרך רבים פוזרים בתורה, שמהם ניתן לשאוב כוח ותעצומות נפש, ולחזק ברכיים כושלות, אך דווקא הפרשיות העוסקות בסיפור גאולת עם ישראל ממצרים, אותה גאולה המהווה מפתח ושורש לכל הגאולות, ובעיקר לגאולה הגדולה לה אנו מייחלים ומצפים, מחייבות אותנו התבוננות.

בפתח הפרשה אומר הקב"ה למשה (א-א) "בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, למען שיתי אותותי אלה בקרב" "בא אל פרעה" פרש"י על מנת להתרות בו, רבים מהמפרשים ובראשם הזוה"ק עמדו על השאלה מדוע נאמר "בא" ולא נאמר "לך", בשם הרבי מקוצק נאמר שמשה חשש מאוד מלפגוש את פרעה, שהוא ראש הפעור, והיה נדמה בעיניו כסטרא אחרא בהתגלמותו, ופחד שעצם הפגישה עמו תוריד אותו בירת שמים, ובפרט שאותו פרעה כבר קבל שבע מכות נאמנות ומדוייקות ואינו מגלה סימני שבירה כלל, וגם מה הטעם להמשיך להתרות בו, אם הקב"ה חפץ להכותו, מי יאמר לו מה תפעל, ומה הצורך בהתראה נוספת? לכן אומר הקב"ה למשה "בא" כלומר איך הולך לבד אלא "בא עימי" ומה שאתה חושש מלפגוש כוח כל כך גדול של טומאה, דע לך, כי זה לא הוא, "כי אני הכבדתי את לבו".

הספורנו כותב שההתראה הזו נועדה לא רק לפרעה, אלא לכל השומעים בעם המצרי, ואפילו לעם ישראל, כך שההתראה היא לא לחינם, וע"ז אמרה התורה "למען תספר באוזני בנך ובן בנך" כלומר גם כיום כאשר אנו מתבוננים ומתחזקים הרי שיש תועלת מאותה התראה.

הרמב"ן מתייחס לכך שהקב"ה אומר למשה "בא אל פרעה, כי אני הכבדתי..." לכאורה המילה כי באה לתת טעם, והטעם הוא סותר את השליחות, כי אם הקב"ה מכביד את לבו לשם מה יש ללכת אליו? אלא כותב הרמב"ן, "כי אני הכבדתי את לבו... למען שיתי אותותי אלה בקרב" על איזה אותות מדבר הפסוק, אלא המכה הקודמת הייתה מכת ברד, עליה נאמר (ט-כד) "ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, כבד מאוד אשר לא היה כמוהו בכל ארץ מצרים מאז הייתה לגוי" ואמרו חז"ל "נס בתוך נס" כי בדרך הטבע האש ממיסה את הברד, והברד שהוא מים מכבה את האש, וכאן הקב"ה עשה שלום בניהם, וירדו יחד מהשמים כאשר כל אחד שומר על תכונתו.

והנה בדרך הטבע כאשר נחתות כאלה מכות קשות ומופלאות שלא כדרך הטבע, הם אמורות לרכך ולהמיס את לב מקבלם, ואילו כאן אומר הקב"ה למשה מראש "למען שיתי אותותי אלה בקרב" כלומר אותם האותות שהיו במכת הברד, שהאש לא המיסה את הקרח, והקרח לא כיבה את האש, כך המכות לא ירככו את לבו של פרעה והוא ימשיך ברשעותו.

ישנם אנשים האומרים שאם הקב"ה היה עושה להם נס, היו חוזרים בתשובה, משתנים מקצה לקצה, כפי שהמציאות מוכיחה אלו דיבורים ריקים מתוכן, שאין בינם לבין האמת ולא כלום, כי כדי להשתנות צריך התעוררות פנימית והתבוננות, הנס הוא נחמד לרגע ומעורר השתאות אבל לא בהכרח לשינוי.

מסופר על רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי שנסע במונית לחתונת תלמידו, בלוויית שלושה מתלמידיו, מיד לאחר שהחלה הנסיעה ביקש הנהג לספר מעשה שהוא היה עד לו, וכך סיפר, בהיותי בצבא עברתי יום אימונים מפרך, שבסופו הובלתי עם כל הפלוגה שלי לשטח מדברי, ושם נאלצנו לישון, כולנו היינו עייפים עד מוות, אבל לפתע החלו להישמע צעקות שהקפיצו את כולנו על רגלינו, התברר שאחד החיילים הבחין לפתע בנחש ארסי המתפתל לו על רגלו.

החייל ידע שאם יזוז מעט, יכיש אותו הנחש, ולכן שכב בלי תזוזה וצעק לעזרה, כולנו ניגשנו לעזור לו, אך איש לא ידע מה לעשות. אחד המפקדים החליט לנקוט בצעד מאוד מסוכן, הוא קרא לאחד הצלפים המומחים שהיו בפלוגה, ופקד עליו לירות בנחש, "אבל הוא כרוך לו על הרגל", נרתע הצלף, "אין ברירה", הגיב המפקד, "תשתדל כמה שפחות לפגוע ברגלו, וכמה שיותר בנחש"... הצלף כיוון את הרובה וכולנו רעדנו מפחד.

לפתע שמענו את קולו של חברנו הדתי צועק לצלף, "חכה רגע אל תירה, בוא ננסה משהו אחר"... והוא הציע לחייל לצעוק "שמע ישראל". ומכיוון שלא היה לחייל מה להפסיד הסכים, וחזר מילה במילה אחרי החייל הדתי שאמר לו את מילות "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", וברגע שסיים הנחש ירד לו מהרגל, הסתלק משם ונעלם...

הנהג השתתק, והרב שאל: "ומה סופו של הסיפור?", הנהג סיפר שאותו החייל חזר בתשובה שלימה וכיום הוא דתי! "ומה אַתְּךָ?", שאל הרב, "הרי גם אתה היית שם וראית את הנס", אמר הנהג: "נכון, אבל על הרגל שלי לא עלה נחש".